DISCUȚII PRIVIND POSIBILUL OBIECT IMATERIAL AL INFRACȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ART. 236 DIN CODUL PENAL

DISCUSSIONS ON THE POSSIBLE IMMATERIAL OBJECT OF THE OFFENCES PROVIDED BY THE ART. 236 OF THE CRIMINAL CODE

CZU: 343.51:343(478)(094.4)

Carmen DICHII
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID 0009-0000-7522-7347
E-mail: rosca.carmen04@gmail.com

Summary. *The material object of an offense is that entity that has a concrete form, structure and physical presence, and can be perceived directly through the senses, through which the legal object of an offense is affected. The immaterial object of an offense is the entity lacking a concrete form, structure and physical presence, existing only conceptually, legally or digitally, through which the legal object of an offense is affected. Securities may have a material form, provided that the law of the issuing state provides for this possibility. Securities issued on the territory of the Republic of Moldova may only have a non-material form. False non-material securities cannot be produced. The offenses provided by the art. 236 of the Criminal Code of the Republic of Moldova have a material object, but not an immaterial object.*

Keywords: *the immaterial object of an offense; the material object of an offense; production; securities; false non-material securities.*

În doctrina de specialitate, unii continuă să promoveze viziunea desuetă, conform căreia, doar prin intermediul unor entități corporale, tangibile, palpabile, poate fi adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii.

Adepta unei astfel de orientări, O.V. Ermakova, consideră că „extinderea excesivă a sferei de obiecte de influențare nemijlocită infracțională, prin includerea în această sferă a unor entități cu caracter nematerial, va genera probleme în activitatea de aplicare a legii. Prin urmare, ar trebui susținută o abordare restrictivă în ceea ce privește includerea obiectului material al infracțiunii în structura unei infracțiuni concrete.” [1]

Totuși, O.V. Ermakova evită să explice la care categorie trebuie raportate obiectele de proprietate intelectuală, informaţiile, serviciile și alte asemenea entităţi incorporale, prin intermediul cărora poate fi adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii.

În încercarea de a răspunde provocărilor legate de diversificarea crescândă a cercului de obiecte de influențare nemijlocită infracțională, unii autori lansează idei

contradictorii. De exemplu, I. Cobîșenco menționează: „De cele mai dese ori, aceste norme (se au în vedere art. 177-179 CP RM – *n.a.*) nu au un obiect material, acesta fiind, mai cu seamă, un obiect imaterial care este format din informațiile ocrotite de lege despre viața personală ce constituie secretul personal sau familial al persoanei.” [2]

Din această formulare nu se desprinde cu claritate dacă obiectul imaterial al infracțiunii reprezintă o categorie aparte sau o subcategorie în cadrul conceptului mai larg de obiect material al infracțiunii.

Aceleași suspiciuni le provoacă expresia care este folosită de către D. Vasiloi: „obiect material cu conținut imaterial.” [3] Cum este posibil ca ceva material să aibă un conținut nematerial?

Mai lămurită este opinia exprimată de către M. Angheluță: „Noțiunea „obiectul direct al infracțiunii” cuprinde în sfera ei noțiunile cu o sferă mai mică: „obiectul material al infracțiunii” și „obiectul imaterial al infracțiunii”.” [4; 5, p. 122] Precizăm că prin „obiectul direct al infracțiunii” [4], autoarea are în vedere obiectul de influențare nemijlocită infracțională. În aceeași arie conceptuală, alți doctrinari deosebesc – prin prisma (i)materialității entităţi prin intermediul căreia se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii – obiectul material al infracțiunii și, respectiv, obiectul imaterial al infracțiunii. Acest grup numeros de autori îi include pe: S. Brînza și M. Mareș [6]; R. Popov [7; 8]; D. Băbălău [9]; L. Brînza [10]; S. Copețchi [11-13]; Gh. Reniță [14]; C. Moțoc și L. Gîrla [15]; D. Botnarenco [16; 17]; E. Piterschi [18]; C. Brînza [19; 20]; C. Pîrțac [21]; V. Stati [22; 23]; A. Păduraru [24]; C. Timofei [25]; A. Strîmbeanu [26; 27; 28, p. 138]; I. Zaporojan [29]; P. Guidea [30; 31, p. 103]; D. Chirilă și L. Frunză [32]. Dacă extragem esența acestei delimitări, se poate concluziona că obiect material al infracțiunii constituie acea entitate care are formă, structură și prezență fizică concretă, putând fi percepută direct prin simțuri, prin intermediul căreia este adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii. În opoziție, obiect imaterial al infracțiunii este entitatea lipsită de formă, structură și prezență fizică concretă, existând doar conceptual, juridic sau digital, prin intermediul căreia este adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii.

Această ipoteză este întărită de punctele de vedere exprimate de doi doctrinari – V. Stati și A. Reșetnicov. După părerea primului dintre acești doctrinari, prin „obiect imaterial al infracțiunii” se înțelege „entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii”. [33] Potrivit opiniei lui A. Reșetnicov, noțiunea de obiect imaterial al infracțiunii „nu desemnează o entitate materială, adică o entitate palpabilă, tangibilă, corporală. [...] Entităţile nemateriale se exteriorizează, se fac perceptibile simţurilor prin intermediul unor entităţi materiale.” [34] Așadar, criteriul de delimitare a obiectului material al infracțiunii de obiectul imaterial al infracțiunii se fundamentează pe prezența sau absența de obiectivizare a entității care reprezintă obiectul de influențare nemijlocită infracțională. Un obiect este considerat material

atunci când se remarcă în realitatea externă printr-o prezență obiectivizată, în timp ce entitățile imateriale rămân la un nivel conceptual, juridic sau digital.

După ce am făcut aceste clarificări, este necesar de stabilit cât de pretabil este criteriul de delimitare analizat în raport cu infracțiunile prevăzute la art. 236 CP RM. Cu alte cuvinte, trebuie să aflăm dacă, în cazul acestor infracțiuni putem vorbi despre obiect imaterial.

În literatura de specialitate se întâlnesc opinii divergente privind dilema dacă valorile mobiliare de natură imaterială pot fi recunoscute obiect material / produs al infracțiunilor prevăzute la art. 236 CP RM.

Astfel, O.O. Dudorov este de părerea că „titlurile de valoare care sunt emise de subiecți privați și care au o formă documentară" [35, c. 702] constituie obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 224 din Codul penal al Ucrainei (care se aseamănă cu art. 236 CP RM). Prin aceasta se sugerează că acele titluri de valoare, care sunt emise de subiecți privați și care nu au o formă documentară, nu pot reprezenta obiectul material al infracțiunii prevăzute la art. 224 din Codul penal al Ucrainei.

La rândul său, O.Iu. Iasinov consideră că „valorile mobiliare nematerializate nu pot să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 186 din Codul penal al Federației Ruse." [36, c. 15] Doctrinarul este de părerea că fabricarea unor asemenea falsuri reprezintă pregătirea de infracțiunea respectivă. Viziuni convergente exprimă V.A. Sergheev [37, c. 8] şi E.F. Cerkaşin [38, c. 23-24].

Pe de altă parte, A.V. Petreanin susține că „valorile mobiliare nematerializate pot să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 186 din Codul penal al Federației Ruse." [39, c. 6]

V. Berliba și R. Cojocaru definesc noțiunile de valoare mobiliară materializată și de valoare mobiliară nematerializată. [40, p. 491] Totuși, acești autori nu se pronunță asupra posibilității sau imposibilității de evoluare a valorii mobiliare nematerializate în calitate de obiect imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 236 CP RM.

V. Stati subliniază că, în cazul infracțiunilor examinate, „se au în vedere titlurile de valoare (valorile mobiliare) materializate (nu și cele aflate pe conturi)". [41, p. 418] În alte lucrări [42, p. 784; 43-45], același autor dezvoltă ideea, în conformitate cu care numai valorile mobiliare materializate pot să constituie obiectul material / produsul infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 236 CP RM.

În legislația extrapenală nu se identifică indicii clare care să permită stabilirea faptului că doar valorile mobiliare materializate pot constitui obiect imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 236 CP RM.

Astfel, în art. 3 al Legii nr. 199 din 18.11.1998 cu privire la piaţa valorilor mobiliare (în continuare – Legii nr. 199/1998) (care a fost abrogată), se făcea diferența între valorile mobiliare materializate și cele nematerializate:

- „valori mobiliare materializate – titluri financiare care există sub formă de certificate ale valorilor mobiliare" [46];

- „valori mobiliare nominative nematerializate – titluri financiare care există în formă de înscrieri făcute în conturi.” [46]

În pct. 7) art. 3 al Legii nr. 62 din 21.03.2008 privind reglementarea valutară, doar noțiunea „valori mobiliare materializate” [34] (nu și noțiunea de valori mobiliare nematerializate) este prezentată ca parte a noțiunii mai largi „valori valutare”. [47]

Totodată, conform alin. (7) art. 7 al Legii nr. 171 din 11.07.2012 privind piața de capital (care a înlocuit Legea nr. 199/1998), „valorile mobiliare se emit doar în formă nominativă nematerializată, care reprezintă înscrieri în conturile deschise la Depozitarul central sau la registrator.” [48] În art. 2 al Legii nr. 234 din 03.10.2016 cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare, este definită noțiunea de dematerializare: „proces prin care valorile mobiliare sunt emise în formă de valori mobiliare înscrise în cont”. [49] Nu în ultimul rând, potrivit pct. 4 alin. (1) art. 2 al Regulamentului (UE) nr. 909/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 23.07.2014 privind îmbunătățirea decontării titlurilor de valoare în Uniunea Europeană și privind depozitarii centrali de titluri de valoare și de modificare a Directivelor 98/26/CE și 2014/65/UE și a Regulamentului (UE) nr. 236/2012, „«formă dematerializată» înseamnă că titlurile de valoare există numai sub formă de înregistrări în cont.” [50]

Din analiza acestor prevederi normative reiese că, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova, valorile mobiliare, emise pe teritoriul țării noastre, pot avea doar formă nematerializată. În același timp, din art. 2607 din Codul civil al Republicii Moldova rezultă că valorile mobiliare pot avea formă materializată, cu condiția ca legea statului de emitere să prevadă această posibilitate.

Cât privește valorile mobiliare materializate false, nu încape îndoiala că acestea pot fi fabricate în contextul infracțiunilor prevăzute la art. 236 CP RM.

În afară de art. 236 CP RM, termenul de fabricare este folosit în alin. (3) și (4) art. 185^2, alin. (1) art. 185^4, alin. (1) art. 217^1, art. 217^3, alin. (1) art. 224, art. 237, lit. c) art. 246^1, art. 246^2, 250^1, alin. (2) și (2^1) art. 279^2, alin. (2) art. 290 și alin. (1) art. 292 CP RM. În toate aceste cazuri, termenul de fabricare se referă la entități corporale.

Anumite dubii apar în legătură cu natura entităților fabricate în contextul infracțiunilor prevăzute la alin. (3) și (4) art. 185^2, lit. c) art. 246^1 și art. 246^2 CP RM. Cât privește alin. (3) și (4) art. 185^2 și lit. c) art. 246^1 CP RM, în legislația în materie nu putem găsi o confirmare certă a faptului că entitățile corporale pot apărea în calitate de produse (mărfuri) fabricate în contextul infracțiunilor prevăzute de aceste norme. Referitor la art. 246^2 CP RM am găsit o confirmare a faptului că noțiunea de produse, care este folosită în acest articol, se referă, printre altele, la „conținutul digital și serviciile digitale, precum și drepturile și obligațiile aferente” [51] (art. 1 al Legii nr. 105 din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor). În pofida acestui fapt, nu este clar cum este posibil să fie fabricate astfel de produse. Conform art. 1

din această lege, prin „conținut digital” se înțelege „datele care sunt produse și furnizate în format digital”. [51] Deci, totuși produse, nu fabricate. Or, art. 236 CP RM, este folosit termenul de fabricare, nu de producere. Cu atât mai mult, nu este clar cum pot fi fabricate „serviciile digitale, precum și drepturile și obligațiile aferente”. [51] Chiar din Legea nr. 105 din 13.03.2003 privind protecţia consumatorilor rezultă că serviciile sunt prestate, nu fabricate. Cât privește drepturile și obligațiile, este aprioric că acestea sunt exercitate și, respectiv, executate. Nicidecum nu fabricate.

Dubii similare apar în legătură cu posibilitatea folosirii termenului de fabricare în raport cu valorile mobiliare nematerializate. Or, așa cum deja s-a putut vedea, „valorile mobiliare [...] în formă [...] nematerializată [...] reprezintă înscrieri în conturile deschise la Depozitarul central sau la registrator.” [48] Înscrierile în conturi nu pot fi fabricate. O altă interpretare ar contraveni nu doar interdicției din alin. (2) art. 3 CP RM, dar și logicii. Or, termenul de fabricare nu se potrivește cu natura valorilor mobiliare nematerializate. Acestea nu sunt realizate fizic, ci reprezintă înscrieri electronice în conturi. Pentru a reflecta corect procesul juridic și tehnic implicat, ar fi potriviți termenii „emitere”, „constituire”, „înregistrare” etc. Fabricare reprezintă procesul prin care se transformă și se asamblează materiale sau componente pentru a obține un obiect finit. Acest proces presupune aplicarea unor metode tehnice și tehnologice specifice, respectând anumite standarde și specificații prestabilite. Rezultatul fabricării este un produs concret și funcțional, obținut printr-o intervenție ce modifică fundamental materia primă implicată.

Când spunem că valorile mobiliare în formă nematerializată constituie înscrieri în conturi, ne referim la consemnarea electronică a drepturilor de proprietate în registre digitale administrate de instituții autorizate, precum băncile sau depozitarii centrali. Înscrierile în conturi apar nu ca documente fizice, dar ca date informatice ce reflectă situația deținătorilor și evoluția tranzacțiilor. În opinia lui A. Strîmbeanu, „prin «date informatice» se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic [...].” [28, p. 390] Din perspectiva acestei definiții, se prezintă ca întemeiată poziția lui V. Stati, conform căreia „modificarea datelor informatice cu privire la valorile mobiliare nematerializate, în scopul de a obţine un beneficiu material pentru sine sau pentru altul, dacă aceste acţiuni au cauzat daune în proporţii mari, atrage răspunderea pentru una din infracţiunile prevăzute la art. 260^6 CP RM.” [52, p. 37] Așadar, corect este să vorbim nu despre fabricarea valorilor mobiliare nematerializate false, ci despre „modificarea datelor informatice cu privire la valorile mobiliare nematerializate.” [52, p. 32; 53, p. 36; 54, p. 37; 55, p. 37]

Conchidem astfel că infracțiunile, prevăzute la art. 236 CP RM, au obiect material, nu însă și obiect imaterial.

Concluzii:

1) obiect material al infracțiunii constituie acea entitate care are formă, structură și prezență fizică concretă, putând fi percepută direct prin simțuri, prin intermediul căreia este adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii;

2) obiect imaterial al infracțiunii este entitatea lipsită de formă, structură și prezență fizică concretă, existând doar conceptual, juridic sau digital, prin intermediul căreia este adusă atingere obiectului juridic al infracțiunii;

3) valorile mobiliare pot avea formă materializată, cu condiția ca legea statului de emitere să prevadă această posibilitate. Valorile mobiliare, emise pe teritoriul Republicii Moldova, pot avea doar formă nematerializată;

4) valorile mobiliare nematerializate false nu pot fi fabricate;

5) infracțiunile, prevăzute la art. 236 CP RM, au obiect material, însă nu pot avea obiect imaterial.

Referințe bibliografice:

1. ЕРМАКОВА, О.В. Проблемы понимания предмета преступления и его введения в конструкцию конкретного состава преступления. În: *Актуальные проблемы борьбы с преступлениями и иными правонарушениями: материалы двадцать второй международной научно-практической конференции / под ред. Ю.В. Анохина.* Барнаул: Барнаульский юридический институт МВД России, 2024, с. 292-293. 382 с.
2. COBÎȘENCO, Ion. Protecţia penală a vieţii private. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Științe juridice, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2017, pp. 21-24.
3. VASILOI, Djulieta. Unele raționamente ale noțiunii de „obiect imaterial" al infracțiunii. În: *Legea şi Viaţa*, 2020, nr. 8-9, pp. 39-41.
4. ANGHELUȚĂ, Mihaela. Obiectul material/imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 155 din Codul penal: între posibilitate și realitate. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Științe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2020, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2020, Vol. 1, pp. 30-33.
5. ANGHELUȚĂ, Mihaela. *Amenințarea cu omor ori cu vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2022. 368 p.
6. BRÎNZA, Serghei, MAREȘ, Mihai. Îmbogățirea ilicită – o analiză comparativă a legislațiilor din Republica Moldova și din România. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2020, nr. 8, pp. 3-16.
7. POPOV, Ruslan. Bunurile ca obiect material sau imaterial al unor infracțiuni legate de corupție: unele probleme de interpretare a legii penale. În: Integrare prin cercetare şi inovare: Ştiinţe juridice și economice, 10-11 noiembrie 2015, Chișinău. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2015, pp. 59-62.
8. POPOV, Ruslan. Implicațiile completării art. 324 din Codul penal cu alin.

(4). În: *Integrare prin cercetare şi inovare: Ştiinţe juridice şi economice, 10-11 noiembrie 2015, Chişinău*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2015, pp. 62-65.
9. BĂBĂLĂU, Denis. Obiectul imaterial al infracţiunilor prevăzute la art. 241 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice, Vol.1, 28-29 septembrie 2016, Chișinău*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2016, pp. 76-80.
10. BRÎNZĂ, Liubovi. Noi implicaţii privind obiectul imaterial al infracţiunii prevăzute la art. 311 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2017, pp. 10-14.
11. COPEŢCHI, Stanislav. Corespondenţa electronică: obiect imaterial al infracţiunii prevăzute la art. 178 CP RM? În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2017, nr. 8, pp. 116-122.
12. COPEŢCHI, Stanislav. Coraportul dintre buna ştiinţă şi modalitatea normativă a intenţiei infracţionale. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2020, Chișinău*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2020, Vol. 1, pp. 17-21.
13. COPEŢCHI, Stanislav. Noi implicaţii privind obiectul material/imaterial al infracţiunii de violare a dreptului la secretul corespondenţei. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice, 28-29 septembrie 2016, Chișinău*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2016, Vol. 1, pp. 72-76.
14. RENIŢĂ, Gheorghe. Obiectul material/imaterial al infracțiunii de manipulare a unui eveniment. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice, Ed. 1, 8-9 noiembrie 2018, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2018, pp. 273-277.
15. MOȚOC, Costică, GÎRLA, Lilia. Secretul profesional reproductiv ca obiect imaterial al încălcării inviolabilității vieții personale: constatări de lege lata, viziuni doctrinare și jurisprudența CtEDO. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2019, nr. 11, pp. 146-159.
16. BOTNARENCO, Dorin. Unele reflecții privind noțiunea „contrară legii" din dispoziția art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2020, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2020, Vol. 1, pp. 144-148.
17. BOTNARENCO, Dorin. Unele aspecte privind obiectul imaterial al infracțiunii prevăzute la art. 307 CP RM. În: *Integrare prin cercetare și inovare: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2019, Chișinău*. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2019, pp. 278-282.

18. PITERSCHI, Eugeniu. Obiectul material și/sau imaterial în cazul infracțiunii instituite la art. 310 Cod penal al Republicii Moldova. În: *Administrarea Publică*, 2020, nr. 3, pp. 135-141.
19. BRÎNZA, Cristian. Categoriile obiectului material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În: *Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie, Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chişinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2021, pp. 308-318.
20. BRÎNZA, Cristian. Obiectul material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită: considerații introductive. În: *Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie, Ediția I-a, 25-26 martie 2021, Chişinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2021, pp. 300-307.
21. PÎRȚAC, Cristina. Documentul oficial: obiect material/imaterial sau produs al infracțiunilor de fals în acte publice. Partea I. În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, 2021, nr. 3, pp. 41-47.
22. STATI, Vitalie. Încălcarea drepturilor cetățenilor prin propagarea fascismului, a rasismului, a xenofobiei și prin negarea holocaustului: analiză de drept penal. În: *Administrarea Publică*, 2022, nr. 2, pp. 44-52.
23. STATI, Vitalie. Infracţiunea de corupere a alegătorilor (art. 181^1 CP RM): studiu de drept penal. Partea I. În: *Revista Naţională de Drept*, 2014, nr. 3, pp. 2-7.
24. PĂDURARU, Alexandru. Obiectul material (imaterial), produsul și victima infracțiunilor în domeniul proprietății industriale. În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 2, pp. 43-49.
25. TIMOFEI, Corina. Obiectul material sau imaterial și victima în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM. În: *Revista Națională de Drep*t, 2013, nr. 8, pp. 82-88.
26. STRÎMBEANU, Alexandru. Informația computerizată – obiect imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM. În: *Prevenirea și combaterea violenței în familie, 1-2 decembrie 2022, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2023, pp. 213-222.
27. STRÎMBEANU, Alexandru. Anumite aspecte ale obiectului material (imaterial) al infracțiunilor prevăzute la art. 259 CP RM. În: *Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie, Ediţia a 2-a, 24-25 martie 2022, Chişinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2022, pp. 231-242.
28. STRÎMBEANU, Alexandru. *Răspunderea penală pentru accesul ilegal la informaţia computerizată*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2023. 430 p.
29. ZAPOROJAN, Iancu. Obiectul material (imaterial) și produsul în cazul exercitării atribuţiilor în sectorul public în situaţie de conflict de interese.

În: *Revista Institutului Naţional al Justiţiei*, 2024, nr. 2, pp. 9-12.
30. GUIDEA, Petru. Obiectul infracțiunii prevăzute la art. 168 din Codul penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2024, nr. 8, pp. 110-114.
31. GUIDEA, Petru. *Răspunderea penală pentru munca forţată*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2025. 383 p.
32. CHIRILĂ, Daniela, FRUNZĂ, Liviana. Noile practici și tendințe în contextul infracțiunii de spălare a banilor. În: *Sesiune națională cu participare internațională de comunicări științifice studențești, 15 februarie - 15 martie 2023, Chișinău*. Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2023, Ediția 27, Vol.2, pp. 123-124.
33. STATI, Vitalie. Problema obiectului material în cazul infracţiunii de încălcare a dreptului de autor şi drepturilor conexe. În: *Probleme teoretice şi practice ale economiei proprietăţii intelectuale*. Chişinău: AGEPI, 2007, pp. 228-230.
34. REŞETNICOV, Artur. Obiectul material al infracţiunii şi obiectul imaterial al infracţiunii: necesitatea delimitării. În: *Revista Naţională de Drept*, 2007, nr. 9, pp. 25-30.
35. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України* / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ: Юридична думка, 2010. 1288 с.
36. ЯСИНОВ, О.Ю. *Уголовная ответственность за изготовление или сбыт поддельных денег или ценных бумаг (фальшивомонетничество)*: автореферат дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Москва, 2006. 21 с.
37. СЕРГЕЕВ, В.А. *Изготовление и сбыт поддельных денег, ценных бумаг, пластиковых карт и иных платежных документов: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: автореферат дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2004. 30 с.
38. ЧЕРКАШИН, Е.Ф. *Проблемы квалификации изготовления или сбыта поддельных денег или ценных бумаг*: автореферат дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2008. 29 с.
39. ПЕТРЯНИН, А.В. *Ответственность за изготовление и сбыт поддельных денег или ценных бумаг*: автореферат дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2003. 26 с.
40. BARBĂNEAGRĂ Alexei et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudenţa CEDO şi a instanţelor naţionale)*. Chişinău: Sarmis, 2009. 860 p.
41. BRÎNZA, Serghei et al. *Drept penal. Partea specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
42. POALELUNGI, Mihai et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.

43. STATI, Vitalie. Infracţiunea de fabricare sau punere în circulaţie a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false. Analiza de drept penal. În: *Revista Naţională de Drept*, 2009, nr. 4, pp. 45-57.
44. STATI, Vitalie. Infracţiunea de fabricare sau punere în circulaţie a banilor falşi sau a titlurilor de valoare false: analiză de drept penal. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Sociale)*, 2009, nr. 3, pp. 133-146. ISSN 1814-3199.
45. СТАТИ, В.А. Изготовление, сбыт и использование поддельных негосударственных ценных бумаг по уголовному законодательству Республики Молдова и Украины: сравнительно-правовой анализ. În: *Концептуальні шляхи розвитку науки (частина ІІ): матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 14-15 квітня 2017 року*. Київ: МЦНД, 2017, с. 72-74. 78 с.
46. Legea cu privire la piaţa valorilor mobiliare: nr. 199 din 18.11.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 183-185, 655.
47. Legea privind reglementarea valutară: nr. 62 din 21.03.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 423-429, 496.
48. Legea privind piaţa de capital: nr. 171 din 11.07.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.193-197, 665.
49. Legea cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare: nr. 234 din 03.10.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 343-346, 711.
50. *Regulamentul (UE) nr. 909/2014 al Parlamentului European şi al Consiliului din 23.07.2014 privind îmbunătăţirea decontării titlurilor de valoare în Uniunea Europeană şi privind depozitarii centrali de titluri de valoare şi de modificare a Directivelor 98/26/CE şi 2014/65/UE şi a Regulamentului (UE) nr. 236/2012*. [citat 31.05.2025] Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=celex:32014R0909
51. Legea privind protecţia consumatorilor: nr. 105 din 13.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 122-124, 195.
52. STATI, Vitalie. *Infracţiuni economice: Note de curs*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2014. 530 p.
53. STATI, Vitalie. *Infracţiuni economice: Note de curs*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2016. 622 p.
54. STATI, Vitalie. *Infracţiuni economice: Note de curs*. Chişinău: Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova, 2019. 600 p.
55. STATI, Vitalie. *Infracţiuni economice: Monografie*. Chişinău: Tipografia Centrală, 2024. 667 p.